

ครูบาเจ้าศรีวิชัย กับการบูรณปฏิสังขรณ์ วัดในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ดิเรก อินจันทร์

โครงการวิจัยการจัดทำสื่อการเรียนรู้ของวัดในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
ที่บูรณปฏิสังขรณ์ โดยครูบาเจ้าศรีวิชัย

โครงการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗
(กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๘)

ความนำ

จากประวัติและผลงานของครูบาเจ้าศรีวิชัย (พ.ศ.๒๔๒๑-๒๔๘๒) ในหนังสือ “ครูบาเจ้าศรีวิชัย” กล่าวว่า พ.ศ.๒๔๗๒ - ๒๔๗๔ ครูบาเจ้าศรีวิชัยได้บูรณปฏิสังขรณ์ และสร้างศาสนสถานในเขตอำเภอพร้าว ๓ แห่ง คือวัดพระธาตุกลางใจเมือง วัดพระธาตุม่วงเงิน และวัดพระธาตุจอมหิน

ในโอกาสที่ชาวลำพูนและชาวเชียงใหม่ กำลังผลักดันให้องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) ในวาระครบรอบ ๑๕๐ ปีชาตกาลครูบาเจ้าศรีวิชัย ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เมืองพร้าว ในฐานะที่เป็นแหล่งโบราณสถานหลายแห่ง และครูบาเจ้าศรีวิชัยได้ไป

บูรณปฏิสังขรณ์และสร้างศาสนสถานในเขตเมืองพร้าวถึง ๓ แห่ง จึงควรมีการรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานที่เป็นศาสนสถาน เอกสารที่เกี่ยวข้อง และความทรงจำของชาวเมืองพร้าวเกี่ยวกับบทบาทของครูบาเจ้าศรีวิชัยผ่านการสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่น หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อเรียบเรียงและเผยแพร่บทบาทของครูบาเจ้าศรีวิชัยต่อการบูรณปฏิสังขรณ์และสร้างศาสนสถานในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ อันจะเป็นข้อมูลสนับสนุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอพร้าวต่อไป

ประวัติโดยย่อของครูบาเจ้าศรีวิชัย

“ครูบาเจ้าศรีวิชัย” หรือที่คนทั่วไปเรียกว่า “ครูบาศรีวิชัย” หรือ “ครูบาศีลธรรม” หรือ “ครูบาวัดบ้านปาง” เกิดเมื่อวันอังคารที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๒๑ ที่บ้านปาง ตำบลศรีวิชัย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ได้บรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุได้ ๑๘ ปี ณ วัดบ้านปาง และได้อุปสมบทที่วัดบ้านโห่งหลวง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน จากนั้นได้ศึกษาเล่าเรียนวัตรปฏิบัติกับมีภูฐานกับครูบาอาจารย์ที่มีชื่อเสียง ในยุคนั้นหลายท่าน ภายหลังได้สร้าง “วัดศรีดอนชัยทรายมูลบุญเรือง” หรือ “วัดจอมศรีทรายมูลบุญเรือง” ให้เป็นวัดป่าอรัญญาวาสี บนเนินเขาใกล้กับบ้านเกิดของท่าน แล้วเป็นอาจารย์สอนกับมีภูฐานและเป็นผู้ปกครองดูแลวัดในบริเวณใกล้เคียง ต่อมาได้เริ่มไปบูรณปฏิสังขรณ์และสร้างศาสนสถานต่างๆ เช่น เจดีย์ พระพุทธรูป วิหาร รอยพระพุทธรบาท หอไตร กุฏิ ศาลา บันไดนาคและสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ถนนขึ้นดอยสุเทพ และสะพาน เป็นต้น ต่อมาครูบาเจ้าศรีวิชัยถูกกล่าวหาว่าไม่ปฏิบัติตามคำสั่งคณะสงฆ์ จนถูกส่งไปกรุงเทพฯ เพื่อให้คณะสงฆ์ส่วนกลางสอบสวน เมื่อพ้นข้อกล่าวหาแล้วก็ได้กลับมาเมืองลำพูนตามเดิม

ในช่วงชีวิตของครูบาเจ้าศรีวิชัย ท่านได้บูรณปฏิสังขรณ์หรือสร้างศาสนสถานต่างๆ ในจังหวัดลำพูน เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง พะเยา แพร่ ตาก และสุโขทัย รวมจำนวนประมาณ ๒๑๒ แห่ง โดยเป็นประธานหรือ “นั่งหนัก” ชักชวนพระภิกษุสามเณรและศรัทธาญาติโยมช่วยกันทำบุญและก่อสร้าง หรือมอบปัจจัยให้ลูกศิษย์หรือญาติโยมนำไปบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานต่างๆ โดยคณะศรัทธาที่นับถือและมีส่วนร่วมในการบูรณปฏิสังขรณ์และสร้างศาสนสถานต่างๆ นั้น มีทั้งชาวพื้นเมือง ชาวกะเหรี่ยง ชาวจีน และชาวไทย ด้วยการร่วมทำบุญด้วยเงินทอง สิ่งของเครื่องใช้ ข้าวปลาอาหาร และร่วมทำบุญด้วยร่างกายของตนด้วยความศรัทธาในครูบาเจ้าศรีวิชัยและพระพุทธศาสนา

ด้วยโรคชรา ริดสีดทงทวาร วัณโรค และร่างกายขาดสารอาหาร เพราะ
ครุบาเจ้าศรีวิชัยได้เดินทางไปบูรณปฏิสังขรณ์หรือก่อสร้างศาสนสถานต่างๆ ทั่ว
ภาคเหนือ ต้องนั่งรับปัจจัยไทยทานและให้พรเป็นเวลานานๆ ตลอดจนการ
ฉันภัตตาหารที่ไม่มีเนื้อสัตว์และฉันอาหารน้อย ท่านจึงมรณภาพเมื่อวันอังคารที่
๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๑ รวมอายุ ๖๐ ปี ณ วัดบ้านปาง ถิ่นกำเนิดของท่าน
จากนั้นสรีระของท่านถูกอัญเชิญมาตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัดจามเทวี อำเภอเมือง
จังหวัดลำพูน ฌาปนกิจในวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ.๒๔๘๙ อัฐิของท่านถูกนำไปเก็บ
รักษาหรือบรรจุไว้ตามสถานที่สำคัญต่างๆ รวม ๕๑ แห่ง

ครุบาเจ้าศรีวิชัยกับการบูรณปฏิสังขรณ์วัดในอำเภอพร้าว

จากคำบอกเล่า ข้อมูลที่เผยแพร่ทั่วไป และในหนังสือ “ครุบาเจ้าศรีวิชัย”
(สมาคมชาวลำพูน, ๒๔๘๑: ๓๘๘-๓๙๐, ๔๓๙-๔๔๓) กล่าวว่า ครุบาเจ้าศรีวิชัย
(พ.ศ.๒๔๘๑-๒๔๘๙) ได้บูรณปฏิสังขรณ์และสร้างศาสนสถานในเขตอำเภอพร้าว ๓ แห่ง
ในช่วงระหว่าง พ.ศ.๒๔๗๒-๒๔๗๕ คือวัดพระธาตุกลางใจเมือง วัดพระธาตุม่วงนึ่ง และ
วัดพระธาตุจอมหิน

มูลเหตุและการเดินทางมายังเมืองพร้าวของครุบาเจ้าศรีวิชัย

เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม เดือนเกียงเหนือ แรม ๕ ค่ำ พ.ศ.๒๔๗๒ ขณะที่ครุบาเจ้า
ศรีวิชัยจำพรรษาที่วัดถ้ำเชียงดาว ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากเมืองพร้าว คณะศรัทธาชาว
เมืองนำโดยพ่ออ้ายคำตัน จันทรจรมานิตย์ จึงเดินทางไปนิมนต์ครุบาเจ้าศรีวิชัย
มาช่วยบูรณปฏิสังขรณ์วัดในอำเภอพร้าว

เมื่อครุบาเจ้าศรีวิชัยรับนิมนต์แล้ว จึงเดินทางจากวัดถ้ำเชียงดาวมาทาง
อำเภอแม่แตง ผ่านบ้านซ่อแล แม่วะ แม่จวน และห้วยหินฝน ได้พักค้างที่
วัดแม่แพง ๑ คืน ฉันอาหารเช้าที่วัดแม่แพง หลวง และพักค้างแรมที่วัดสันทรายอีก
๑ คืน รุ่งเช้าครุบาและคณะได้ทางต่อไปทางทิศตะวันออก เฝียงเหนือ จนถึงวัดร้าง
แห่งหนึ่งกลางทุ่งนา คือวัดพระธาตุใจกลางเมือง จึงบูรณปฏิสังขรณ์เจดีย์ สร้าง
อุโบสถ และกำแพงแก้วโดยรอบ จากนั้นได้บูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุม่วงนึ่ง และ
สร้างพระธาตุจอมหิน

ความสำคัญของเมืองพริ้ว และตำนานเมืองพริ้ว

“เมืองพริ้ว” เป็นชุมชนโบราณที่มีผู้คนอาศัยอยู่มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ปรากฏหลักฐานเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในยุคหิน ต่อมาพระญามังรายได้สร้างเมืองพริ้ว ก่อนที่จะไปตีเมืองหริภุญชัยแล้วสร้างเมืองเชียงใหม่ ต่อมาเมืองพริ้วจึงมีฐานะเป็นเมืองลูกหลวง ได้มีการสร้างวัดวาอาราม พระเจดีย์ และพระพุทธรูปจำนวนมาก บางส่วนกลายเป็นวัดร้างหรือโบราณสถานร้างไป

ตำนานพระเจ้าเลียบโลก (ฉบับวัดกู่คำ อ.เมือง จ. เชียงใหม่ คัมภีร์ใบลานอักษรธรรมล้านนา จำนวน ๑๒ ผูก) ผูก ๑๑ ได้กล่าวถึงการนำพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าหลังพุทธปรินิพพาน โดยพบว่ามีชื่อวัด ชุมชน หรือเจดีย์ที่น่าจะเกี่ยวข้องกับเมืองพริ้ว คือดอยม่วงเนิ้งกอลง และดอยเมือง ดังข้อความว่า

“...ตามตั้งพระพุทธเจ้าหากทำนายไว้นั้น หื้อคนทั้งหลาย
กระทำตามอาชญาแห่งตน หื้อชุดชุมลงเล็กได้ ๗ วา ไว้ธาตุ
พระพุทธเจ้าในพระอุบแก้ว พระอุบเงิน พระอุบคำ พระอุบทอง
ดีแล้วก่อดินละอิด แล้วพระญาโสกราชจุไว้ในดอยคุณณะแห่ง
๑ ดอยพังแห่ง ๑ ไว้ในดอยม่วงเนิ้งกอลงแห่ง ๑ ไว้ผ้าตูบเมือง
ฝางแห่ง ๑ ไว้ในดอยท่าข้าม เมืองเียงแห่ง ๑ ไว้ในถ้ำพระเมือง
หาดแห่ง ๑ ไว้ดอยเมืองแห่ง ๑ ไว้ดอยปลาบ่อตายแห่ง ๑...”

ในพุทธตำนาน (ฉบับวัดสันโค้ง อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ คัมภีร์ใบลาน อักษรธรรมล้านนา จำนวน ๑ ผูก) ได้กล่าวถึงตำนานที่พระพุทธเจ้าเสด็จจากเมืองหริภุญชัย มาดอยสุเทพ บ้านข้าวแพ่น ผาหลวงแพ่นพระ และผาสะแกง โดยได้ประทานพระเกศา และตรัสสั่งว่าหากพระองค์ปรินิพพานแล้ว ให้นำพระบรมสารีริกธาตุมาไว้ในสถานที่ดังกล่าว จากนั้นได้เสด็จมายังดอยม่วงเนิ้งเมืองขอตเขตพินนาเมืองพร้าว ร่มไม้กร่าง (ไม้ฮ้าง) กลางเมืองพร้าว ดอยผาของลองลิน ถ้ำผาดอกคำ น้ำแม่พาด และน้ำแพร่ ดังข้อความว่า

“...พระพรากจากที่นั่นไปสู่ม่วงเนิ้งเมืองขอต อันเป็นพินนาเมืองพร้าว ไว้ธาตุด้วยอริษฐาน แล้วไปสู่ร่มไม้กร่างกลางเมืองพร้าว อริษฐานไว้ธาตุ ๗ องค์ แลไปฉันท้าวเหนือดอย คือหน้าผาอัน ๑ อริษฐานไว้ธาตุ ๗ องค์ ในที่นั้น บัดนี้ได้ชื่อว่าธาตุผาของลองลินแล...”

ในส่วนที่เป็นตำนานถ้ำดอกคำ ได้กล่าวถึงยักษ์ตนหนึ่งที่อาศัยอยู่เขตเมืองเชียงดาว ได้มาล่าสัตว์และพบพระพุทธเจ้าที่ถ้ำแห่งหนึ่ง หวังที่จะทำร้ายพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงได้แสดงปาฏิหาริย์ให้ยักษ์เลื่อมใส ทำให้เชียวยักษ์ได้หลุดออกแล้วรักษาศีลในถ้ำแห่งนั้นตราบสิ้นอายุขัย ต่อมาคนทั้งหลายเห็นว่าถ้ำดังกล่าวมีลวดลายดอกไม้สีทองที่ผนังถ้ำ จึงเรียกว่า “ถ้ำผาดอกคำ” แม่น้ำที่ยักษ์เดิมข้ามแล้วพลาดจนล้มจึงได้ชื่อว่า “น้ำแม่พลาด” ภายหลังเรียกเป็นน้ำ “แม่พาด” และกลายเป็น “น้ำแพร่” ในปัจจุบัน

“...ภายหลังแต่นั้นมา คนทั้งหลายอันได้เข้าไปเห็นยังถ้ำอันนั้น ก็เทียรยอมเห็นยังดอกคำอันนั้น เขาจึงเรียกว่าถ้ำผาดอกคำ มาต่อเท่าบัดนี้แล ฯ อัน ๑ เล่า ยักษ์ไล่เงาตัวเก่าบ่ทัน ลวดพลาดท้าว น้ำออกมาไหลไปเป็นห้วย คนทั้งหลายจึงเรียกชื่อน้ำนั้นว่าน้ำแม่พลาดหันแล ภายหลังจึงแปรเปลี่ยนไปว่าแม่พาด บัดนี้เรียกว่าน้ำแพร่หันแล...”

ในข้อความท้ายใบลานเรื่องพุทธตำนานฉบับนี้ ได้กล่าวสรุปว่า ตำนานฉบับนี้ว่าด้วยเรื่องพระพุทธเจ้ามายังเมืองกำแพง ดอยเก็ง ท่าสร้อย ลัมปางค์ ละพูน สุเทพ เวียงเชียงใหม่ พระนอนม่วงพริ้ง พระนอนป่าแพะ บ้านยางหมอก แทน พระ ม่วงเนิ้งเมืองขอด ร่มร้างเมืองพร้าว ผาช่องลองลิน จวงคด ผาตาง ทับเทา และถ้ำดอกคำ ดังนี้

“...หน้าทับพุทธตำนาน ลำดับมาแต่เมืองกำแพง ดอยเก็ง
ท่าสร้อย ลัมปาง ละพูน สุเทพ เวียงเชียงใหม่ พระนอนม่วงพริ้ง
พระนอนป่าแพะ บ้านยางหมอก แทนพระ ม่วงเนิ้งเมืองขอด
ร่มร้างเมืองพร้าว ผาช่องลองลิน จวงคด ผาตาง ทับเทา
ถ้ำดอกคำ ผ่งนี้ มันมีพันปลายแล...”

ทั้งตำนานพระเจ้าเลียบโลก และพุทธตำนาน ล้วนกล่าวถึงการเสด็จมายังดินแดนเมืองพร้าวของพระพุทธเจ้า คือกล่าวถึงดอยม่วงเนิ้ง ต้นร่างกลางเมือง ดอยผาช่องลองลิน ดอยเมือง (ดอยเวียง) และถ้ำดอกคำ แสดงให้เห็นว่าวัดหรือสถานที่เหล่านี้มีความสำคัญและเป็นที่รับรู้ของคนทั่วไป แม้พระพุทธเจ้าอาจจะไม่ได้เสด็จมาจริง แต่การที่พุทธศาสนาหรือพระธาตุ มาตั้งมั่นหรือประดิษฐานในเมืองพร้าวนี้นี้สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นกับพุทธศาสนิกชนได้เป็นอย่างดี

การเดินทางไปบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามและศาสนสถานต่างๆ ของครูบาเจ้าศรีวิชัยนั้น มักจะเป็นสถานที่ที่ถูกกล่าวถึงในตำนานพระเจ้าเลียบโลก หรือพุทธตำนานต่างๆ เสมอ แสดงว่าครูบาเจ้าศรีวิชัยน่าจะเคยอ่านตำนานเหล่านี้ แล้วดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์และสร้างศาสนสถานตามคำพยากรณ์ของพระพุทธเจ้าดังที่ปรากฏในตำนานดังกล่าว เพื่อสืบทอด และทำนุบำรุงพุทธศาสนาให้อยู่ตราบนาน ๕,๐๐๐ ปี ตามความเชื่อของชาวพุทธในอาณาจักรล้านนา

วัดพระธาตุกลางใจเมือง

คำไหว้พระธาตุกลางใจเมือง

อิทัง วันทามิ เจติยง์ สักกัจจัง วัระระสัณญิตัง

เอเตนะ มะมะ ปุญญเณนะ สะทา โสติถิ ภาวันตุ เม สาธุ สาธุ สาธุ ฯ

พระธาตุกลางใจเมือง บ้านศรีคำ หมู่ ๘ ตำบลสันทราย อำเภอฟ้าาว จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเวียงฟ้าาว

เดิมเป็นวัดร้าง มีเจดีย์เก่าเพียงองค์เดียวตั้งอยู่กลางทุ่งนา ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า “วัดศรีคำ” มีความหมายสองนัยคือ มีต้นโพธิ์ที่แผ่กิ่งก้านสาขาและมีการนำไม้มาค้ำยันไว้ และการที่มีต้นโพธิ์เป็นที่ปกคุ้มบ้านเมืองให้ร่มเย็น

เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๒ ศรัทธาชาวเมืองฟ้าาวทราบว่าครูบาเจ้าศรีวิชัยได้มาบูรณปฏิสังขรณ์วัดถ้ำเชียงดาว พออุยัคำตัน จันทรจรมานิตย์ จากเมืองฟ้าาวมานิมนต์ท่านไปบูรณปฏิสังขรณ์วัดต่างๆ ในเขตเมืองฟ้าาว เมื่อครูบาเจ้าศรีวิชัยรับนิมนต์แล้ว จึงเดินทางจากถ้ำเชียงดาวมายังเมืองฟ้าาวทางอำเภอแม่แตง จนมาถึงวัดร้างแห่งหนึ่งกลางทุ่งนา จึงให้คณะศิษย์และศรัทธาชาวบ้านปรับพื้นที่โดยรอบ พบศิลาจารึก ผนอบบรรจุพระธาตุ เทียนเงิน เทียนทอง กระจก และสิ่งของต่างๆ จำนวนหนึ่ง จากนั้นจึงสร้างเจดีย์ครอบเจดีย์ร้างองค์เดิม สร้างอุโบสถ ๑ หลัง และกำแพงแก้วทั้งสี่ด้าน นอกกำแพงแก้วได้ขุดบ่อน้ำไว้ด้วย ใช้เวลาดำเนินการ ๒ เดือน แล้วตั้งชื่อเจดีย์นั้นว่า “พระธาตุใจกลางเมือง” ค่าใช้จ่ายในการสร้างพระธาตุกลางใจเมืองฟ้าาว จากเอกสารของเจ้าคณะมณฑลพายัพ ที่ทำรายงานต่อมหาเถรสมาคมเกี่ยวกับการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานต่างๆ ของครูบาเจ้าศรีวิชัย ที่ดำเนินการในระหว่างปี พ.ศ.๒๔๗๓-๒๔๗๕ ระบุว่าสิ้นทุนทรัพย์ทั้งสิ้น จำนวน ๑,๓๖๐ รูเปี้ย ๑๒ สตางค์

กู่อัฐิครูบาเจ้าศรีวิชัย

รูปปั้นครูบาเจ้าศรีวิชัย ในวิหาร

ภาพปูนปั้นนูนต่ำครูบาเจ้าศรีวิชัย
บริเวณฐานด้านทิศใต้ของกู่อัฐิ

กู่อัฐิครูบาเจ้าศรีวิชัย

พระธาตุกลางใจเมืองที่เคยเป็นพระธาตุหรือเจดีย์ร้าง มีคำบอกเล่าว่าเคยมีการพจารึกอักษรธรรมล้านนาบนแผ่นหินสีดำ ระบุว่าสร้างเมื่อ พ.ศ.๑๙๒๘ ในสมัยพระญาติโลกราชเป็นกษัตริย์ครองเมืองเชียงใหม่ แต่ปัจจุบันจารึกดังกล่าวถูกฝังไว้ในองค์เจดีย์ในครั้งที่มีการบูรณะโดยครูบาเจ้าศรีวิชัย เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๒

ลักษณะของเจดีย์ร้างก่อนที่จะบูรณปฏิสังขรณ์ใหม่นั้น ไม่มีหลักฐานว่าเป็นลักษณะเช่นใด แต่เจดีย์หรือธาตุที่สร้างขึ้นใหม่นี้เป็นศิลปะร่วมสมัยฝีมือช่างชาวบ้าน สถาปัตยกรรมเป็นเจดีย์ทรงระฆังองค์ระฆังขนาดเล็ก ฐานรองรับองค์ระฆังเป็นสี่เหลี่ยมทรงสูง บัลลังก์ประดับกระຈກສီ มีการย่อมุม ทำฐานเชิง และฐานบัวรองรับเป็นช่วงๆ ก่อนข้างจะแตกต่างจากเจดีย์องค์อื่นๆ ที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยเคยบูรณะ

อุโบสถที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยเคยสร้างนั้นปัจจุบันได้ถูกสร้างใหม่เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๓-๒๕๒๔ โดยครูบาธรรมชัย ธรรมขโย โดยบูรณะให้มีขนาดเท่าเดิม และพระพุทธรูป ๓ องค์ ที่ก่ออิฐและฉาบปูน ประดิษฐานบนฐานชุกชี เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในยุคที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยบูรณปฏิสังขรณ์เจดีย์และวิหารวัดพระธาตุกลางใจเมือง ภายในวิหารมีรูปปั้น และเก้าอี้ที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยเคยนั่งขณะทีมานั่งหนักหรือพักผ่อนที่วัดแห่งนี้ด้วย

ปัจจุบัน วัดพระธาตุกลางใจเมือง มีกุฏิของครูบาเจ้าศรีวิชัยตั้งอยู่ที่ทิศใต้ของเจดีย์ ทำเป็นกุฏิเดี่ยว ทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส หลังคาโค้งยอดเป็นดอกบัวตูม ตอนล่างสอบ คล้ายโกศ ส่วนฐานทิศใต้มีช่องบรรจุอิฐส่วนที่เป็นกระดุกข้อมือขอวา โดยพ่อนานปัน และพ่อประสิทธิ์ อินทร์คำ ผู้ใหญ่บ้านศรีคำ ไปขอแบ่งมาจากครูบาอภัยขาวปี ด้านข้างกุฏิมีรูปปั้นเสือด่านละตัว ซึ่งเสื่อเป็นสัตว์ประจำปีเกิดของครูบาเจ้าศรีวิชัย

ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุใจกลางเมือง และการสงฆ์น้ำอิฐครูบาเจ้าศรีวิชัย จัดขึ้นในเดือน ๙ เหนือ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เป็นประจำทุกปี

โบราณสถานที่สำคัญของวัดแห่งนี้ ยังมีกำแพงแก้วที่ก่อด้วยอิฐขนาดใหญ่ รอบบริเวณเจดีย์ วิหาร และอุโบสถ และบ่อน้ำที่ขุดในสมัยครูบาเจ้าศรีวิชัย อยู่นอกกำแพงแก้วด้านทิศเหนือ

วัดพระธาตุม่วงเนิ้ง

คำไหว้พระธาตุม่วงเนิ้ง

วันทามิ วังคะฐานเณ เกสา อัมพา กาเยติ ทาติ นิพพานัง ประระมัง สุขัง ฯ

วัดพระธาตุม่วงเนิ้ง บ้านป่าห้ำ หมู่ที่ ๕ ตำบลโหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ที่ทิศใต้ของเมืองพร้าว

ช่วงเวลาเดียวกับที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระธาตุกลางใจเมือง ท่านยังได้บูรณะเจดีย์วัดพระธาตุม่วงเนิ้ง ซึ่งในตำนานพระเจ้าเลียบโลก และพุทธตำนาน กล่าวว่าพระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาและเป็นที่ประดิษฐานพระเกสาธาตุและบรมสารีริกธาตุบนดอยม่วงเนิ้งแห่งนี้ด้วย คำว่า “ม่วงเนิ้ง” หมายถึงต้นมะม่วงที่มีกิ่งก้านโน้มแผ่ออกด้านข้าง ตำนานของวัดได้กล่าวว่า เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จมายังที่แห่งนี้ หลังจากรับอาหารบิณฑบาตแล้ว พระพุทธองค์ได้แขวนบาตรไว้กับกิ่งต้นมะม่วง ด้วยน้ำหนักของบาตรทำให้

ลวดลายปูนปั้นหลังวิหาร

กึ่งมะม่วงโน้มลงมา เมื่อพระพุทธรองค์นั้นแล้ว ทรงนำข้าวที่เหลือไปกองรวมกันแล้ว
ลูบพระเศียรแล้ววางพระเกศาไว้บนกองข้าว ภายหลังจึงมีการเจดีย์ครอบไว้

ระหว่าง พ.ศ.๒๔๗๓-๒๔๗๗ ครูบาเจ้าศรีวิชัยมาสร้างพระธาตุเจดีย์ครอบ
ซากพระธาตุเจดีย์องค์เดิม พร้อมทั้งสร้างวิหารไว้ด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ และ
มีต้นมะม่วงเก่าแก่อยู่นานด้านตะวันออกเฉียงใต้ของวิหาร

พระธาตุม่วงเนิง เป็นเจดีย์ทรงระฆังบนฐานแปดเหลี่ยม เป็นรูปแบบที่พบ
มากในการสร้างพระเจดีย์ของครูบาเจ้าศรีวิชัย รูปทรงของพระธาตุม่วงเนิง
มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมคล้ายกับพระธาตุจอมหิน ซึ่งอยู่ในอำเภอพัว
เหมือนกัน เพราะครูบาเจ้าศรีวิชัยได้มอบหมายให้ “ครูบาหน่อคำ” ผู้เป็นลูกศิษย์
ของท่านเป็นผู้ควบคุมดูแลการก่อสร้างเสนาสนะในเขตเมืองพัว

บ่อน้ำ และรูปปั้นครูบาเจ้าศรีวิชัย

วิหารวัดม่วงเนิ้งหลังเดิมที่สร้างโดยครูบาเจ้าศรีวิชัย เป็นวิหารขนาด ๕ ห้อง เน้นส่วนกว้างมากกว่าส่วนสูง ทำให้วิหารดูเตี้ย ภายในวิหารมีแท่นแก้วประดิษฐาน พระพุทธรูปประธาน ๓ องค์ ที่ปั้นโดยการอำนวยการของครูบาเจ้าศรีวิชัย ด้านหน้า แท่นแก้วมีปูนปั้นรูปเสือ ๑ ตัว ขนาบข้างด้วยช้างเผือก ๒ ตัว ด้านนอกของหลัง วิหารมีปูนปั้นรูปเทวดาและหनुมานถือพระขรรค์ พร้อมด้วยลายพันธุ์พฤกษา ปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๖๘) วิหารวัดม่วงเนิ้งกำลังดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์ แต่ขนาด และพระพุทธรูปพร้อมแท่นแก้วยังคงรักษาไว้ดังเดิม ส่วนรูปปั้นครูบาเจ้าศรีวิชัย อีกหลายองค์ ได้เก็บรักษาไว้ชั่วคราวที่ศาลาการเปรียญด้านทิศเหนือวิหาร

หลักฐานที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งเกี่ยวกับการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระธาตุม่วง เนิ้ง คือกระเบาะปูนรูปสี่เหลี่ยม ที่ใช้มักปูนในการก่อสร้าง ฉาบ และปั้นลวดลาย ที่อยู่ที่ศได้และตะวันตกของเจดีย์ มีข้อความตัวเลขไทยและตัวเลขอักษรธรรม ล้านนาหรือตัวเมืองระบุปีที่สร้างว่า “พ.ศ.๒๔๗๕” และ “จ.ศ.1294”

วัดพระธาตุจอมหิน

คำไหว้พระธาตุจอมหิน

พระมะสารีริกะ พุทธัสสะ ปุเชมิ

พระมะสารีริกะ ธาตุโย พุทธัสสะ ปุเชมิ

พระมะสารีริกะ ลัพพะโส พุทธัสสะ ปุเชมิ ฯ

วัดพระธาตุจอมหิน บ้านทุ่งห้า หมู่ที่ ๕ ตำบลป่าดุ่ม อำเภอฟ้า จังหวัด เชียงใหม่ ตั้งอยู่บนเนินเขาด้านทิศตะวันออกของเมืองพร้าว

บริเวณที่ตั้งพระธาตุนั้น ชาวบ้านเรียกว่า “ดอยจอมหิน” เพราะบริเวณ ยอดดอยเป็นที่ราบและมีก้อนหินอยู่จำนวนมาก หรือ “ดอยธาตุ” เพราะเป็นดอยที่ ชาวบ้านเชื่อว่ามีพระธาตุประดิษฐานอยู่ ดังคำเล่าลือว่าในยามกลางคืนของวันอุโบสถ คือขึ้น ๑๕ ค่ำ หรือแรม ๑๔-๑๕ ค่ำ จะปรากฏดวงไฟขนาดใหญ่ลอยไปมาอยู่บน ยอดดอยบ่อยครั้ง และมีหลุมลึกประมาณ ๓ ศอก มีก้อนหินขนาดใหญ่ ๓ ก้อนวาง อยู่กันหลุม มีแผ่นเหล็กขนาดใหญ่อยู่ในหลุมด้วย

เมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๓ ขณะที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยได้มาสร้างพระธาตุกลางใจเมือง คณะศรัทธาบ้านทุ่งห้า จึงไปนิมนต์ครูบาเจ้าศรีวิชัยมาดูที่หลุมดังกล่าว และครูบาเจ้า ศรีวิชัยจึงทราบว่าเป็นที่ประดิษฐานพระธาตุ จึงได้ก่อเจดีย์ครอบหลุมนั้นไว้ โดย สตรีชาวไทใหญ่มาจากเมืองป่านสามพี่น้อง คือแม่เจ้านางแค แม่เจ้านางแพ และแม่ เจ้านางแฉะ รับเป็นเจ้าภาพสร้างฉัตรยอดพระธาตุ พร้อมสร้างรอกรูปหงส์คาบฉัตร และยอดพระธาตุ ชักสายส่งขึ้นไปจนเสร็จสมบูรณ์

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๕ จึงมีการสร้างถนนขึ้นให้ขึ้นไปถึงพระธาตุดอย จอมหินได้สะดวกขึ้น ต่อมา พ.ศ.๒๕๓๓ ครูบาววย อินทจโก เจ้าคณะตำบลป่าดุ่ม พร้อมด้วยศรัทธาชาวบ้านได้สร้างศาลาไว้ ๑ หลัง และได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ พระธาตุจอมหินอีกครั้งเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๔ พร้อมกับการสร้างศาลาบำเพ็ญบุญที่ ประดิษฐานพระพุทธรูป และรูปปั้นครูบาเจ้าศรีวิชัย

พระธาตุจอมหิน เป็นเจดีย์ทรงระฆัง วางอยู่บนฐานมาลัยเถาชุดใหญ่ ๒ ชุด มีฐานกลมซ้อน ๓ ชั้น ถัดลงมาเป็นฐาน ๘ เหลี่ยม ผอมสูง ซ้อนอยู่บนฐานเตี้ย ๘ เหลี่ยมหลายชั้น มีรูปปั้นครูบาเจ้าศรีวิชัยนั่งอยู่ฐานเจดีย์ด้วย

หนังสืออ้างอิง

มนัส ตันสุภายาน และคณะ, ๒๕๕๐. การสืบค้นประวัติศาสตร์เมืองพริ้วผ่านกระบวนการ
ศึกษาวัดร้าง อำเภอพริ้ว จังหวัดเชียงใหม่: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์.

กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
(สกว.).

สมาคมชาวลำพูน (กรุงเทพมหานคร). ๒๕๖๑. **ครูบาเจ้าศรีวิชัย**. กรุงเทพฯ: สมาคมชาวลำพูน (กรุงเทพมหานคร).

อนาโตน เป็ดติเยร์. ๒๕๖๐. **ประวัติครูบาเจ้าศรีวิชัย**. เชียงใหม่: มูลนิธิครูบาเจ้าศรีวิชัย.

“ตำนานพระเจ้าเลียบโลก”. พ.ศ.๒๔๕๙. คัมภีร์ใบลาน, ๑๒ ผูก, เส้นจาร. (วัดกู่คำ อ.เมือง จ.เชียงใหม่).

“พุทธตำนาน”. มปป. คัมภีร์ใบลาน, ๑ ผูก, เส้นจาร. (วัดสันโค้ง อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่).

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาคารเทพรัตนราชสุดา ๒๐๒ ถ.ช้างเผือก ต.ช้างเผือก
อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐
โทรศัพท์ ๐๕๓-๔๑๒๑๕๑ ถึง ๑๕๕ ต่อ ๑๗๓๑
E-mail: culture@cmru.ac.th